

رابطه بین راهبردهای یادگیری و سبک‌های اسناد در دانش‌آموزان

Relationship between learning strategies and attribution styles in students

تاریخ پذیرش: ۸۷/۲/۱۵

تاریخ دریافت: ۸۷/۷/۱۵

Kimiaee S. A. PhD[✉], Gharib S. MSc

سیدعلی کیمیایی[✉]، سمیه غریب^۱

Abstract

Introduction: This research was to study the relationship between learning strategies (cognition and metacognition) and attribution styles (internal and external).

Method: In this correlation study, *Karami* learning strategies test and *Seligman* attribution style questionnaire performed on 384 high school students in Shirvan. SPSS 11.5 software, t-test, one-way ANOVA and qui-square used to analyze hypothesis. Variables related to the dimensions of attribution studied in two internal and external situations.

Results: Girls used cognition and metacognition learning strategies more than boys. Moreover, students with internal attribution style use metacognition learning strategies significantly more in comparison with the students with external attribution style.

Conclusion: Girls use learning strategies more than boys. It is probable that internal attributions and metacognition strategies increase the educational and self-efficacy achievement, deep learning and self-esteem of students.

Keywords: Learning Strategies, Attribution Style, Students

چکیده

مقدمه: این پژوهش، به منظور بررسی رابطه بین راهبردهای یادگیری (شناختی و فراشناختی) و سبک‌های اسناد (درونی و بیرونی) انجام گرفت.

روش: در این مطالعه که از نوع همبستگی بود، آزمون‌های راهبردهای یادگیری کرمی و سبک اسناد سلگمن در مورد ۳۸۴ دانش‌آموز مقطع متوسطه شهرستان شیروان به اجرا درآمد. در تحلیل فرضیه‌ها از برنامه‌های آماري SPSS 11.5 و آزمون t، تحلیل واریانس یک‌طرفه و مجذور کای استفاده شد. متغیرهای مربوط به ابعاد اسناد در دو موقعیت درونی و بیرونی مورد بررسی قرار گرفتند.

یافته‌ها: میزان استفاده دانش‌آموزان دختر از راهبردهای یادگیری، هم در حوزه شناخت و هم در حوزه فراشناخت، از پسران بیشتر بود. همچنین دانش‌آموزان دارای سبک اسناد درونی به طور معنی‌داری بیشتر از دانش‌آموزان دارای سبک اسناد بیرونی از راهبردهای فراشناختی یادگیری استفاده کردند.

نتیجه‌گیری: دختران دانش‌آموز از راهبردهای یادگیری بیشتر از پسران استفاده می‌کنند. احتمال می‌رود که انتساب‌های درونی و راهبردهای فراشناخت در افزایش موفقیت و خودکارآمدی تحصیلی، یادگیری عمیق‌تر و عزت‌نفس دانش‌آموزان موثر باشند.

کلیدواژه‌ها: راهبردهای یادگیری، سبک اسناد، دانش‌آموزان

[✉] **Corresponding Author:** Department of Counseling, Faculty of Educational Sciences & Psychology, Ferdowsi University, Mashhad, Iran
Email: kimiaee@ferdowsi.um.ac.ir

[✉] گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران
^۱ دانشگاه پیام نور، مشهد، ایران

مقدمه

امروزه نظام تعلیم و تربیت هر جامعه زیربنای توسعه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی آن به شمار می‌رود. بررسی عوامل پیشرفت جوامع توسعه یافته نشان می‌دهد که همه این کشورها از آموزش و پرورش توانمند، مؤثر و کارآمد برخوردار هستند [۱]. در زمان‌های دور که حجم اطلاعات محدودتر بود، شیوه مورد استفاده به راحتی می‌توانست از عهده به‌خاطر سپاری و پیوند اطلاعات با یکدیگر و بنای یافته‌های جدید برآید. ولی اکنون که حجم اطلاعات مرزهای محدود قبلی را درنور دیده است، روش‌های سنتی مطالعه نمی‌توانند در مورد اطلاعات انبوه فعلی کارساز باشند. عامل دیگری نیز در تغییر روش سنتی مطالعه مهم به‌نظر می‌رسد و آن انتظاری است که از یادگیرنده می‌رود. قبلاً بر حفظ "طوطی وار" مطالب در حافظه تأکید می‌شد، ولی اکنون از یادگیرنده انتظار می‌رود که علاوه بر حفظ دانش، توان درک، فهم و کاربرد آن را نیز داشته باشد. به عبارت دیگر، تأکید بر توانایی‌های بالاتر شناختی و راهبردهای یادگیری کارآمد، یکی دیگر از عوامل تغییر در روش مطالعه است [۲].

در تحقق این مهم چندین متغیر بر میزان یادگیری دانش‌آموزان اثرگذارند که متغیرهای آموزشگاهی و تفاوت‌های فردی از آن جمله هستند. در این حوزه، راهبردهای یادگیری جزء متغیرهای آموزشگاهی به حساب می‌آیند و سبک اسناد به تفاوت‌های فردی مربوط است.

فراول و دیگران [۳]، راهبردهای یادگیری را به شناختی و فراشناختی تقسیم نموده‌اند. راهبردهای یادگیری فعالیت‌هایی است که دانش‌آموزان برای یادگیری موضوعات به کار می‌برند. راهبردهای شناختی یادگیری، بیانگر فعالیت‌های دانش‌آموزان برای یادگیری موضوعاتی هم‌چون حفظ کردن، ارتباط بین عناصر و تعریف بدون یادگیری عمیق است. راهبردهای فراشناختی نشان می‌دهند که دانش‌آموزان چگونه فعالیت‌های یادگیری‌شان را مدیریت می‌کنند [۴] و با یادگیری مستقل، باکیفیت و با معنی همراه است که نتیجه آن دستیابی به سطوح عمیق‌تری از درک و فهم است [۵]. *ورمانت* و همکاران بین سه راهبرد فراشناختی تمایز قایل هستند: الف) راهبرد خودنظم‌بخش، که فعالیت‌های یادگیری را خود دانش‌آموز نظم می‌دهد، ب) راهبرد نظم‌دهی بیرونی، که فعالیت‌های یادگیری توسط معلم، کتاب و غیره تنظیم می‌شود و ج) بی‌نظم که نه خود قادر به نظم‌دهی است و نه معلم و محیط فعالیت‌های یادگیری او را تنظیم می‌کنند. این در حالی است که معلمان همواره دانش‌آموزان را برای رسیدن به راهبردهای یادگیری عمیق یا فراشناختی تشویق می‌کنند، که به دنبال آن انتظار می‌رود سطوح عمیق‌تری از درک و فهم و نتایج تحصیلی بهتر را به همراه داشته باشد [۶]. پس راهبردهای شناختی "غیرپیچیده‌تر" هستند، یعنی بر حفظ کردن بیشتر و پردازش کمتر تأکید دارند و راهبردهای فراشناختی "پیچیده‌تر"

هستند یعنی بر پردازش بیشتر مواد آموزشی و مطالعه مستقل تمرکز دارند [۴].

از دیگر سو، به اعتقاد *باندرورا* [۷]، راهبردهای یادگیری دانش‌آموزان و سبک اسناد آنها با یکدیگر در ارتباط هستند. سبک اسناد به متغیر تفاوت‌های فردی هم‌چون شخصیت، انگیزش و جنسیت اشاره دارد. *واینر* [۸]، معتقد است دانش‌آموزان به توانایی، تلاش، سختی تکالیف و شانس به‌عنوان علل اصلی نتایج تحصیلی اشاره می‌کنند. این نوع اسناددهی به سه حوزه اصلی (درونی - بیرونی)، ثبات و کنترل‌پذیری [۲۴] تقسیم می‌شود. مطالعات متعدد نشان داده‌اند که سبک اسناد کنترل‌پذیر با نتایج مثبت شناختی، فراشناختی، پیشرفت تحصیلی و انگیزش مثبت تحصیلی همراه است. در این خصوص دانش‌آموزانی که پیشرفت تحصیلی را به تلاش‌های شخصی (اسناد درونی) نسبت می‌دهند، بیشتر از راهبردهای یادگیری فراشناختی استفاده و موضوعات یادگیری را عمیق‌تر پردازش می‌کنند [۹، ۱۰، ۱۱]. پس سبک اسناد دانش‌آموزان هم‌چون خوش‌بینی [۱۲]، تصور از موفقیت [۱۳] و عملکرد قبلی [۱۴] بر یادگیری آنها اثرگذار است. اصولاً راهبردهای یادگیری فراشناختی، خودکارآمدی تحصیلی را افزایش داده و با اسنادهای درونی و تلاش تحصیلی بیشتر مشخص می‌شوند؛ درحالی‌که راهبردهای یادگیری شناختی با اسنادهای بیرونی، علل غیرقابل کنترل در موفقیت و تلاش تحصیلی و خودکارآمدی کمتر همراه است. دانش‌آموزانی که سبک اسناد آنها در موفقیت‌های تحصیلی، بیشتر بر تلاش شخصی و خودکارآمدی بالاتر و یادگیری عمیق‌تر متمرکز است، بیشتر از راهبردهای فراشناختی و دانش‌آموزانی که سبک اسنادشان در تحصیل بر عوامل کنترل‌ناپذیر، کارآمدی پایین‌تر و یادگیری سطحی‌تر متمرکز است، بیشتر از راهبردهای شناختی استفاده می‌کنند [۶]. جدیدترین یافته‌های *پال* و دیگران [۱۲]، پیرامون اسنادها، شناخت‌ها و شیوه‌های مقابله نشان می‌دهد که اسنادهای درونی بیشتر با راهبردهای مقابله‌ای مشکل‌مدار و نتایج مثبت روان‌شناختی مرتبط با شغل و اسنادهای منفی با راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار و نتایج منفی روان‌شناختی مرتبط با شغل همراه هستند.

استفاده از راهبردهای یادگیری سطحی و مبتنی بر سبک اسناد بیرونی، با انتظارات جدیدی که از یادگیری وجود دارد، متناسب نیست. در محیط‌های یادگیری جدید از دانش‌آموزان انتظار می‌رود تا مواد یادگرفته‌شده را بیشتر پردازش نموده و در مطالعه مستقل‌تر عمل نمایند. این موضوع می‌تواند با جنسیت که براساس آن دختر و پسر به لحاظ انگیزشی، شخصیتی، عملکرد مستقل و کنترل‌پذیری با یکدیگر متفاوت هستند، رابطه داشته باشد و شناسایی راهبردهای یادگیری و سبک اسناددهی آنها می‌تواند زمینه مسلح کردن آنان به مهارت و دانشی را فراهم آورد که آنها را قادر می‌سازد تا به سطوح عمیق‌تری از پردازش مفاهیم و یادگیری خودنظم‌ده که هدف محوری آموزش و پرورش است، دست یابند [۵]؛ و در نهایت مانع

آیتم‌ها به صورت پیوسته از صفر تا ۹ به روش لیکرت صورت می‌گیرد. کرمی پایایی این پرسش‌نامه را به روش بازآزمایی در کل آزمون ۰/۹۸٪ و همبستگی میان سئوالات را ۰/۹۹٪ گزارش نموده است. عبدالمجید...پور [۱۶] برای این پرسش‌نامه آلفای ۰/۹۲ را گزارش کرد و در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای ۰/۹۵ به دست آمد.

پرسش‌نامه سبک اسناد سلیگمن برای سنجش سبک اسناد دانشجویان استفاده شد. پترسون و همکاران [۱۷]، عنوان کردند که ASQ به عنوان مقیاس خودسنجی الگوی سبک توضیحی، گرایش فرد را به انتخاب مهم‌ترین توضیحات علی پیشامدهای خوب (مثبت) و بد (منفی) مشخص می‌کند. آخرین فرم تجدیدنظر شده این پرسش‌نامه در سال ۱۹۹۲ توسط سلیگمن و سینگ ارایه شد [۱۸]. روش اعتباریاری این آزمون از طریق ضریب آلفای کرونباخ، به ترتیب برای منبع علت، ثابت علت و کلی بودن علت ۰/۹۳، ۰/۸۹ و ۰/۹۰ است [۱۹]. پایایی آن نیز با استفاده از آلفای کرونباخ، برای حوادث بد ۰/۸۵ و حوادث خوب ۰/۷۴ است [۱۵].

یافته‌ها

بین میزان استفاده دانش‌آموزان دختر و پسر از راهبردهای یادگیری تفاوت وجود داشت. جدول ۱ نشان می‌دهد که میانگین استفاده دانش‌آموزان دختر از راهبردهای یادگیری به طور معنی‌داری بیشتر از دانش‌آموزان پسر است.

با استفاده از تحلیل واریانس یک‌طرفه مشخص شد که بین دانش‌آموزان رشته‌های مختلف تحصیلی از نظر میزان استفاده از راهبردهای یادگیری تفاوت وجود دارد. نتایج تحلیل در جدول ۲ آمده است. همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، $F=2/287$ و $p>0/05$ نشان می‌دهد که این تفاوت معنی‌دار نیست. به عبارت دیگر، بین دانش‌آموزان رشته‌های تحصیلی مختلف از نظر میزان استفاده از راهبردهای یادگیری تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

برای پاسخ‌گویی به این سؤال که آیا بین دانش‌آموزان دختر و پسر در نحوه اسناددهی تفاوت معنی‌داری وجود دارد یا خیر از مجذور کای استفاده شد. نتایج حاکی از آن بود که سبک اسناد ۱۳/۷٪ دانش‌آموزان دختر بیرونی و ۸۷/۸٪ آنها درونی است (جدول ۴). همچنین نمره‌های دانش‌آموزان پسر نشان داد که ۱۶٪ آنان دارای سبک اسناد بیرونی و ۸۴٪ دیگر دارای سبک اسناد درونی هستند. مقدار مجذور کای محاسبه شده در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار نبود و با توجه به نتایج به دست آمده بین دانش‌آموزان دختر و پسر از نظر سبک اسناد تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

بسیاری از سوءتفاهم‌ها بین معلمان و دانش‌آموزان شده و پیشگیری از بروز پدیده‌های آموزشی آسیب‌زا از جمله افت تحصیلی را فراهم آورده و به رشد و توسعه پایدار جامعه کمک نماید. از این رو، پژوهش حاضر به بررسی این سئوالات پرداخت؛ ۱- آیا بین دانش‌آموزان دختر و پسر در استفاده از راهبردهای یادگیری تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ ۲- آیا در میزان استفاده از راهبردهای یادگیری، بین دانش‌آموزان رشته‌های مختلف تحصیلی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ ۳- آیا بین دانش‌آموزان دختر و پسر در نحوه سبک اسناددهی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ ۴- آیا دانش‌آموزانی دارای سبک اسناد درونی، بیشتر از دانش‌آموزان دارای سبک اسناد بیرونی از راهبردهای شناختی استفاده می‌کنند؟ ۵- آیا دانش‌آموزان دارای سبک اسناد درونی بیش از دانش‌آموزان دارای سبک اسناد بیرونی از راهبردهای فراشناختی یادگیری استفاده می‌کنند؟

روش

پژوهش حاضر، توصیفی و از نوع بررسی رابطه همبستگی است. جامعه آماری پژوهش، دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان شیروان در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ بودند که به روش تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند.

طبق آمار سال تحصیلی ۸۷-۸۶، کل دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان شیروان ۸۴۸۶ نفر شامل ۴۲۲۷ پسر و ۴۲۵۹ دختر بودند. حجم نهایی نمونه آماری بر حسب جدول مورگان ۳۸۴ نفر محاسبه و پس از اجرا، ۳۵۳ پرسش‌نامه قابل ارزیابی دریافت شد. ابتدا ۸ دبیرستان و سپس به صورت تصادفی دو کلاس از هر دبیرستان انتخاب شدند و مورد ارزیابی قرار گرفتند. برای تحلیل داده‌ها از آزمون t برای گروه‌های مستقل، تحلیل واریانس یک‌طرفه و مجذور کای استفاده شد.

از ابزارهای اندازه‌گیری پژوهش حاضر یکی پرسش‌نامه راهبردهای یادگیری است، که اولین بار به وسیله کرمی [۱۵] ساخته شد و راهبردهای شناختی و فراشناختی را می‌سنجد. این پرسش‌نامه از ۸۶ آیتم تشکیل شده است. ۴۹ آیتم آن مانند راهبردهای تکرار، بسط و سازمان‌دهی در دو سطح ساده و پیچیده همگی از راهبردهای شناختی محسوب می‌شوند. ۳۷ آیتم که مربوط به راهبردهای فراشناختی هستند به دو دسته راهبرد "دانش کنترل خود" و "دانش کنترل فرآیند" تقسیم می‌شوند. مؤلفه‌های راهبرد کنترل خود عبارت از تعهد، نگرش و توجه و مؤلفه‌های راهبرد کنترل فرآیند عبارت از برنامه‌ریزی، کنترل و ارزشیابی و نظمه‌دهی هستند. پاسخ‌گویی به

جدول ۱) شاخص‌های آزمون T مربوط به مقایسه میانگین نمره‌های استفاده دانش‌آموزان دختر و پسر از راهبردهای یادگیری

نتیجه	آزمون T برای یکسانی میانگین‌ها		انحراف معیار		تعداد میانگین	شاخص گروه ↓
	مقدار T محاسبه شده درجه آزادی مقدار T مبین	سطح معنی‌دار بودن	F	مقدار T محاسبه شده درجه آزادی مقدار T مبین		
p>0/001	۳/۲۹۱	۳۵۱	-۳/۳۹۸	۰/۳۲۹	۰/۹۵۷	۱۰۴/۹۰۶
						۴۹۳/۷۴
						۱۶۳
						۱۱۱/۲۲۱
						۵۳۳/۰۴
						۱۹۰
						پسر
						دختر

جدول ۲) شاخص‌های توصیفی مربوط به نمره‌های دانش‌آموزان از پرسش‌نامه راهبردهای یادگیری در بین رشته‌های مختلف

رشته‌های تحصیلی	تعداد	میانگین	خطای معیار میانگین	میانه	نما	انحراف معیار	واریانس
انسانی	۵۳	۵۲۶/۲۱	۱۶/۹۰۱	۵۱۰/۰۰	۴۲۰	۱۰۱/۲۰۳	۱۰۲۴۱/۹۸
تجربی	۲۶	۴۷۹/۳۸	۲۲/۷۷۳	۴۷۸/۵۰	۱۷۲	۱۱۶/۱۱۸	۱۳۴۸۳/۲۹
ریاضی فیزیک	۶۶	۴۹۶/۰۹	۱۳/۰۱۸	۵۱۶/۰۰	۵۵۴	۱۰۵/۷۶۱	۱۱۱۸۵/۴۱
کاردانش و فنی حرفه‌ای	۱۱۲	۵۳۴/۳۱	۱۰/۲۲۸	۵۴۷/۵۰	۶۱۲	۱۰۸/۲۴۷	۱۱۷۱۷/۵۱
عمومی (اول)	۹۶	۵۰۸/۵۳	۱۱/۷۰۷	۵۲۱/۰۰	۵۳۴	۱۱۴/۷۰۶	۱۳۱۵۷/۵۸

جدول ۳) شاخص‌های آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه

تغییرات ← منابع ↓	نتیجه	نسبت میانگین واریانس تجربی مجزورات آزادی مجزورات به خطا نمره‌ها
بین گروه‌ها	۴	۲۷۲۵۵/۴۰۴
درون گروه‌ها	۲/۲۸۷	۱۱۹۱۷/۶۱۶
کل	$p < 0.05$	۳۴۸
		۴۲۵۶۳۵۱/۹
		۳۵۲

جدول ۴) داده‌ها و شاخص‌های آزمون مجذور کای مربوط به مقایسه سبک

گروه ↓ سبک استاد ←	کل	درونی بیرونی
تعداد	۱۶۳	۱۳۷
پسر	درصد	۱۰۰/۰
		۱۶/۰
		۸۴/۰
تعداد	۱۹۰	۱۶۴
دختر	درصد	۱۰۰/۰
		۱۳/۷
		۸۶/۳
تعداد	۳۵۳	۳۰۱
کل	درصد	۱۰۰/۰
		۱۴/۷
		۸۵/۳

جدول ۵) شاخص‌های آزمون T مربوط به مقایسه میانگین نمره‌های دانش‌آموزان دارای سبک استاد درونی و بیرونی از پرسش‌نامه راهبردهای شناختی یادگیری

نتیجه	آزمون T		آزمون لیونر		انحراف معیار	تعداد میانگین	شاخص‌ها ← گروه‌ها (دانش‌آموز) ↓
	برای یکسانی میانگین‌ها	مقدار T محاسبه شده	برای یکسانی واریانس‌ها	F			
$p < 0.05$	۱/۹۶	۳۵۱	۱/۶۵۸	۰/۷۸۲	۰/۰۷۶	۶۴/۵۲۱	دارای سبک استاد بیرونی
						۲۷۸/۱۵	۵۲
						۶۵/۲۹۶	دارای سبک استاد درونی
						۲۹۴/۳۹	۳۰۱

جدول ۶) شاخص‌های آزمون T برای مقایسه میانگین نمره‌های دانش‌آموزان دارای سبک استاد بیرونی و درونی از پرسش‌نامه راهبردهای فراشناختی یادگیری

نتیجه	آزمون T		آزمون لیونر		انحراف معیار	تعداد میانگین	شاخص‌ها ← گروه‌ها (دانش‌آموز) ↓
	برای یکسانی میانگین‌ها	مقدار T محاسبه شده	برای یکسانی واریانس‌ها	F			
$p > 0.05$	۱/۹۶	۳۵۱	۲/۳۳۵	۰/۴۱۵	۰/۱۶۶۵	۵۰/۸۰۳	دارای سبک استاد بیرونی
						۲۰۸/۴۶	۵۲
						۴۷/۸۳۶	دارای سبک استاد درونی
						۲۲۵/۳۹	۳۰۱

دانش‌آموزان دارای سبک استاد بیرونی از راهبردهای فراشناختی یادگیری استفاده می‌کنند.

بحث

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که در استفاده از راهبردهای یادگیری تفاوت معنی‌داری بین میانگین نمرات دختران و پسران وجود دارد. میزان استفاده دانش‌آموزان دختر از راهبردهای یادگیری از دانش‌آموزان پسر بیشتر است. دانش‌آموزان دختر بیشتر از دانش‌آموزان پسر از راهبردهای شناختی و فراشناختی استفاده می‌کنند. بنابراین، از نظر میزان استفاده از راهبردها در شرایط مختلف دانش‌آموزان دختر رتبه بالاتری دارند. نتایج حاضر در

با استفاده از روش آماری آزمون t که نتایج آن در جدول ۵ آمده است مشخص شد که میانگین دو گروه دانش‌آموزان دختر و پسر دارای سبک استاد بیرونی و درونی از نظر میزان استفاده از راهبردهای شناختی یادگیری تفاوت معنی‌داری ندارند ($p < 0.05$). نتایج حاصل از آزمون t برای بررسی تفاوت میان سبک استاد درونی و بیرونی از نظر استفاده از راهبردهای فراشناختی یادگیری در جدول ۶ نشان داده شده است. میانگین نمره‌های دانش‌آموزان دارای سبک استاد درونی (۲۲۵/۳۹)، بیش از میانگین نمره‌های دانش‌آموزان دارای سبک استاد بیرونی (۲۰۸/۴۶) است. دانش‌آموزان دارای سبک استاد درونی به‌طور معنی‌داری ($p > 0.05$) بیشتر از

یافته‌های این پژوهش، نتایج برخی از پژوهش‌هایی که در این زمینه انجام گرفته است تایید می‌کند. به‌عنوان مثال، یافته‌های فرال و دیگران [۴] نیز نشان داده است که دانش‌آموزانی که دارای سبک اسناد درونی هستند، در یادگیری بیشتر از راهبردهای فراشناختی استفاده می‌نمایند و دارای خودکارآمدی بالاتر بوده، یادگیری آنها عمیق‌تر و پیچیده‌تر است. درحالی‌که دانش‌آموزان دارای سبک اسناد بیرونی، در یادگیری بیشتر از راهبردهای شناختی استفاده می‌کنند، دارای خودکارآمدی پایین‌تر بوده و یادگیری آنها سطحی‌تر و غیرپیچیده‌تر است. به‌علاوه، اسنادهایی مانند خوش‌بینی [۱۳]، تصور دانش‌آموزان از موفقیت [۱۴] و عملکرد قبلی [۲۴] بر یادگیری آنها اثرگذار است.

نتیجه‌گیری

در مجموع، با توجه به اینکه یادگیری سطحی و نظم‌دهی بیرونی با انتظارات جدیدی که از یادگیری وجود دارد متناسب نیست، نتایج پژوهش حاضر برای کلیه والدین و مربیان اساساً در نظام آموزش و پرورش تذکرات مفیدی در ارتباط با نحوه یادگیری و شکل‌دهی اسنادی دانش‌آموزان و فرزندان دارد. هرگونه رفتاری که باعث ایجاد این باور در دانش‌آموزان شود که موفقیت‌های‌شان مربوط به خودشان نیست و دیگران در این موفقیت موثر بوده‌اند، منجر به منفعل شدن آنها می‌گردد و در نتیجه راهبردهای موثرتری هم در مطالعه خود به‌کار نمی‌گیرند و به‌طبع آن یادگیری عمیق، پردازش آموخته‌ها و پیشرفت تحصیلی مورد انتظار را نخواهد داشت. بنابراین، ایجاد آگاهی در والدین نسبت به ایجاد باورهای درونی موفقیت در فرزندان و تاکید بر نقش آنان در این امر تاثیر به‌سزایی در بهبود رفتارهای فرد و تحصیل دانش‌آموزان دارد. این امر در مورد معلمان و مسئولین نظام آموزش و پرورش نیز صادق است.

منابع

- ۱- طالب‌زادگان میترا. بررسی عوامل موثر در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان موفق [طرح تحقیقاتی]. اهواز: شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان خوزستان؛ ۱۳۷۸.
- ۲- گلی‌دیزج اسفندیار. بررسی رابطه بین راهبردهای یادگیری و خلاقیت در بین دانش‌آموزان دوم متوسطه شهرستان مینودشت [پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد]. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی؛ ۱۳۸۴.
- 3- Entwistle NJ. Approaches to learning and forms of understanding. In: Teaching and learning in higher education. Dart B, Boulton-Lewis G, editors. Melbourne: Australian Council for Education Research; 1998.
- 4- Feral J, Valcke M, Schuyten G. Student model of learning and their impact on study strategies. Journal of Society for Research In Higher Education. 2009;34(2):185-202.
- 5- Maclellan E, Soden R. Facilitating self-regulation in higher education through self-report. Learning Environment Research. 2006;9(1):95-110.

ارتباط با راهبردهای یادگیری، نتایج دیگر تحقیقات [۲، ۱۵] را تأیید می‌کند.

نتایج مقایسه دانش‌آموزان رشته‌های مختلف حاکی از آن است که هر ۵ گروه دانش‌آموزان به یک اندازه از راهبردهای یادگیری استفاده می‌کنند و بین دانش‌آموزان رشته‌های مختلف تحصیلی از نظر میزان استفاده از راهبردهای یادگیری تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. بدین ترتیب نمی‌توان اظهار داشت که دانش‌آموزان بعضی رشته‌ها از برخی مولفه‌های راهبردهای یادگیری بیشتر از سایرین استفاده می‌کنند. محققین دیگر نیز در این مورد تفاوتی مشاهده نکرده‌اند و اظهار داشته‌اند که دانش‌آموزان رشته‌های مختلف به‌طور یکسان از این راهبردها استفاده می‌کنند [۲، ۱۵].

ورمانت نیز معتقد است که دانش‌آموزان هم از راهبردهای شناختی و هم فراشناختی در یادگیری بهره می‌برند. راهبردهای شناختی با راهبردهای مطالعه غیرمستقیم سازگارتر است و افرادی که یادگیری مؤثرتری دارند از هر دو راهبرد شناختی و فراشناختی استفاده می‌کنند [۲۳]. همچنین بخش دیگری از یافته‌ها نشان می‌دهد که بین دانش‌آموزان دختر و پسر در نحوه اسناددهی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. بررسی پیشینه تحقیقات اسنادی نشان می‌دهد که گاهی یافته‌ها در مورد اسناد و جنس همسو نیستند. زنان موفقیت خود را بیشتر به شانس و کمک دیگران اسناد می‌دهند، درحالی‌که مردان غالباً افتخار پیشرفت را به خود نسبت می‌دهند. زنان در اسناد موفقیت‌های‌شان بیشتر بیرونی و مردان، بیشتر درونی هستند [۲۰، ۲۱]. درحالی‌که واتکینز نشان داد که تفاوت‌های جنسیتی در اسنادها کاهش یافته و تفاوتی بین دو جنس وجود ندارد [۲۲]. از این‌رو، بهتر است محققان توجه‌شان را از عامل جنسیت به عوامل دیگری از قبیل سن، حوزه پیشرفت و سطح تحصیلات معطوف نمایند. زیرا نتایج این تحقیق حاکی از آن است که با در نظر گرفتن سایر عوامل همچون سن، سطح تحصیلات و عوامل خانوادگی باز هم تفاوتی معنی‌داری بین دو جنس از نظر اسناد درونی و بیرونی وجود ندارد.

به‌علاوه، نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بین دانش‌آموزان دارای سبک اسناد درونی و بیرونی، از نظر میزان استفاده از راهبردهای شناختی یادگیری تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. تصور امروز جامعه بر آنست که دانش‌آموزان دارای سبک اسناد بیرونی به‌میزان کمتری از راهبردهای شناختی استفاده می‌کنند، اما نتایج تحقیق این تصور اشتباه را از بین می‌برد.

نتایج همچنین نشان می‌دهد که دانش‌آموزان دارای سبک اسناد درونی به‌طور معنی‌داری بیشتر از دانش‌آموزان دارای سبک اسناد بیرونی از راهبردهای فراشناختی یادگیری استفاده می‌کنند. به‌عبارتی شاید بتوان این‌گونه تحلیل کرد که چون از فراشناخت استفاده می‌کنند، می‌توانند علل موفقیت‌ها و شکست‌های خود را بهتر بشناسند و در درون خود به‌دنبال تقویت یا تضعیف این علل باشند.

- ۱۵- کرمی ابوالفضل. تدوین ابزار سنجش راهبردهای یادگیری و مطالعه و تعیین رابطه این راهبردها با پیشرفت تحصیلی [رساله دکتری]. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۱۳۸۱.
- ۱۶- عبدا...پور محمدآزاد. بررسی رابطه بین سبک‌های شناختی، راهبردهای یادگیری و پیشرفت تحصیلی [پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد]. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۱۳۸۲.
- 17- Peterson C, Seligman M. Causal explanations as a risk factor for depression: Therapy and evidence. *Psychological Review*. 1984;91(3):347-74.
- ۱۸- شهرابیکی حیدر. بررسی رابطه سبک تبیین و افسردگی در بیماران افسرده یک قطبی و دو قطبی و مقایسه آن با افراد غیرافسرده [پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد]. تهران: انستیتو روان‌پزشکی ایران؛ ۱۳۷۰.
- ۱۹- سیف علی‌اکبر. روان‌شناسی پرورشی (روان‌شناسی یادگیری و آموزش). چاپ ششم. تهران: موسسه نشر آگاه؛ ۱۳۸۰.
- 20- Frieze H. Student attribution and the attribution model differing and actual examination. San Francisco: Annual Convention of the American Psychological Association. 1980, August.
- 21- Levine R, Reis HT, Turner G. Fear of fail in males: A more salient factor than fear of success in females? *Sex Roles*. 1976;2:389-98.
- 22- Watkins DPA. Toward a casual model of learned helplessness in Hong Kong. *Adolescent Educational Studies*. 1997;23(3):311-97.
- 23- Vermunt JD. The regulation of constructive learning processes. *British Journal of Education Psychology*. 1998;68:149-71.
- 24- Menec VH, Perry RP, Struthers CW, Schonwetter DJ, Hechter FJ, Eichholz BL. Assisting at-risk college students with attributional retraining and effective teaching. *Journal of Applied Social Psychology*. 1994;(24):675-701.
- 6- Vermunt JD, Vermetten Y. Patterns in student learning: Relationships between learning strategies, conceptions of learning and learning orientations. *Educational Psychology Review*. 2004;16(4):359-84.
- 7- Bandura, A. Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*. 2001;52:1-26.
- 8- Weiner B. An attributional theory of motivation and emotion. New York: Springer Verlag; 1986.
- 9- Perry RP, Hladkyj S, Pekrun R, Pelletier ST. Perceived control and action control in the achievement of college students: A longitudinal field study. *Journal of Educational Psychology*. 2001;93(4):776-89.
- 10- Schunk DH. Socialization and the development of self-regulated learning: The role of attributions. Boston: Annual Meeting of the American Educational Research Association; 1990, April.
- 11- Schunk DH, Ertmer PA. Self-regulation and academic learning: Self-efficacy enhancing interventions. In: *Handbook of self-regulation*. Boekaerts M, Pintrich PR, Zeidner M, editors. New York: Academic Press; 2000. p. 631-50.
- 12- Paul N, Sylvie C, Mark C, Robin M, Jaynie R. Attributions, cognitions and coping styles. *Journal of Applied Social Psychology*. 2009;(25):117-28.
- 13- Ruthig JC, Perry RP, Hall NC, Hladkyj S. Optimism and attributional retraining: Longitudinal effects on academic achievement, test anxiety and voluntary course withdrawal in college students. *Journal of Applied Social Psychology*. 2004;(34):1-23.
- 14- Perry RP, Struthers CW. Attributional retraining in the college classroom: Some causes for optimism. New Orleans: Annual Meeting of the American Education Research Association. 1994, April.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی